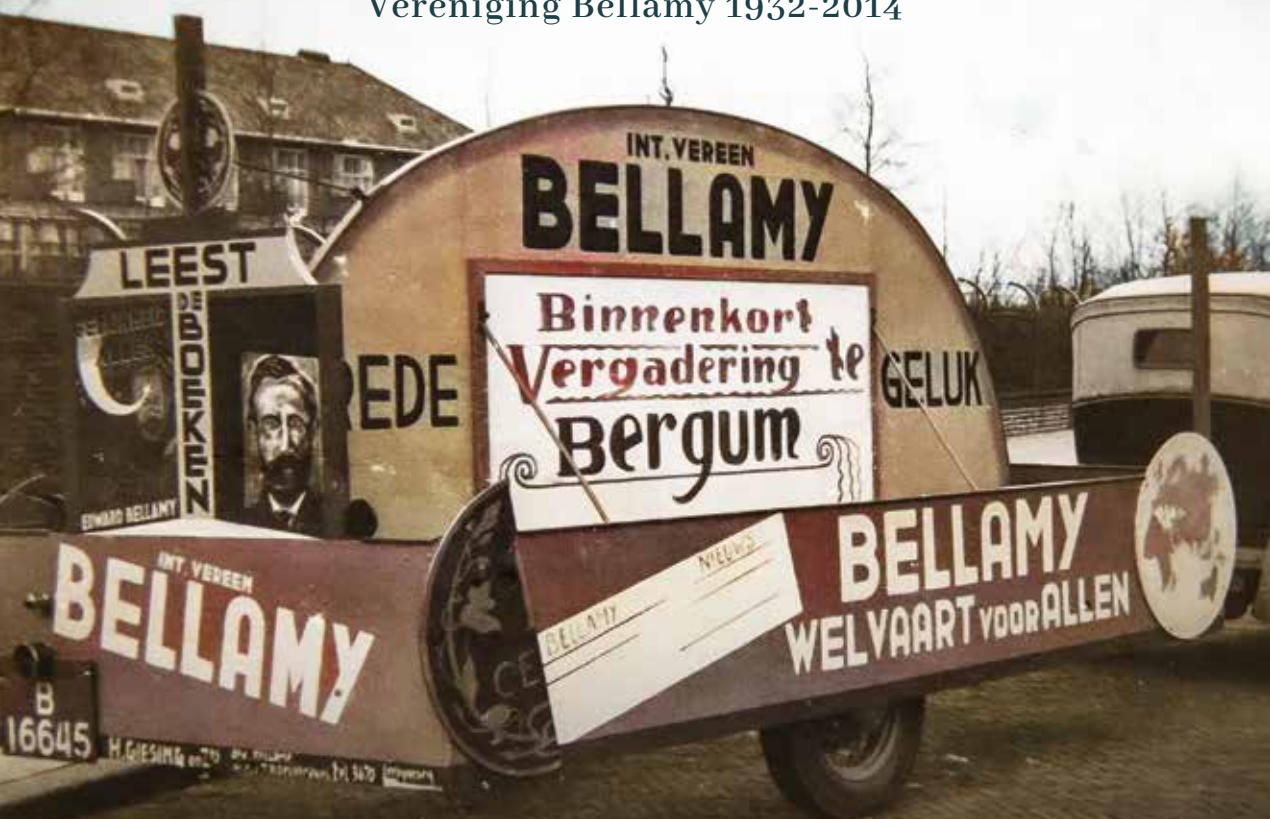

EEN IDEAAL VOOR IEDEREEN: WELVAART, VREDE & GELUK

Een partijloze partij, de Internationale
Vereniging Bellamy 1932-2014

BAS NUGTEREN

Een ideaal voor iedereen: welvaart, vrede en geluk

Voor idealisten als mijn opa Gerrit Hagendoorn (1884-1958)

Een ideaal voor iedereen: welvaart, vrede en geluk

Een partijloze partij, de Internationale Vereniging
Bellamy 1932-2014

BAS NUGTEREN

Hilversum
Verloren
2026

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun van Constantijn van Nispen-fonds en Gravin van Bylandt Stichting.

Afbeelding op het omslag: auto met aanhanger ten behoeve van propagandatocht in Friesland eind jaren 1930 (Historisch Centrum Leeuwarden, FDPOLITKA121).

© 2026 Bas Nugteren
Uitgeverij Verloren bv
Torenlaan 25
1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

ISBN 9789464552416

Omslagontwerp: Bruggn design/Armando van Bruggen, Purmerend
Opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum

*This publication has been produced in accordance with the EU Deforestation Regulation (EUDR).
No part of this publication may be reproduced in any form, including use for text and datamining and scraping,
without written permission from the publisher.*

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	9
1.1	Een ideaal voor iedereen	9
1.2	Een vergeten geschiedenis	11

DEEL I HET VERHAAL VAN EDWARD BELLAMY

2	HET IDEAAL VAN EDWARD BELLAMY	17
2.1	<i>Looking Backward: 2000-1887</i>	18
2.2	Bellamy's ideaal: welvaart, vrede en geluk voor iedereen	20
2.3	De toekomst is onvermijdelijk	27
2.4	Utopie of bereikbaar?	29
3	ACHTERGRONDEN BIJ DIT BURGERLIJK IDEAAL	30
3.1	Edward Bellamy	31
3.2	Chicopee	33
3.3	De puriteinse traditie, Marx niet en Rousseau wel	35
3.4	Contrat social	36
4	EEN WERELDBEWEGING, 1888-1900	38
4.1	'Zijn stem is tot velen gegaan'	38
4.2	Bellamy Clubs en The Nationalist Movement	39
4.3	The People's Party	42
4.4	Een heropleving in Nederland	44

DEEL II

HET VERHAAL VAN DE INTERNATIONALE VERENIGING BELLAMY

5	EEN IDEAAAL KEERDE TERUG: DE EERSTE JAREN, 1932-1935	49
5.1	Rotterdam, 1927	49
5.2	Den Haag, 1932	50
5.3	Bezorgde middenklasse, Anna Heuff en Piet Burgers	53
5.4	De Internationale Vereniging Bellamy opgericht	55
5.5	De organisatie versterkt, Pieter IJssel de Schepper	60
6	'PROPAGANDA ZIJ ONS PAROOL'	64
6.1	<i>Bellamy Nieuws</i>	65
6.2	'Zuiver academisch'	66
6.3	'Daadplannen'	68
6.4	'Hooggestemde daadloosheid'	69
6.5	'Alle uren van Uw vrije tijd, zijn aan Bellamy's idee gewijd'	70
6.6	Een familiedag	73
6.7	Het doorgezaagde dubbeltje	75
7	'LAAT UW ENTHOUSIASME OP ALLE MENSEN AFSTRALEN', 1935-1940	76
7.1	Voetballen en colportereren	76
7.2	Radio en film	79
7.3	Het 'bewijs' en het plan	81
8	'EEN GEZELLIGE CLUB'	84
8.1	'Een golf van geestdrift ging door de zaal'	84
8.2	Jongeren	88
8.3	Afdelingsorganisatie	89
8.4	Een Bellamy-huis	91
8.5	Sterke groei na 1935	92
8.6	De landdagen bleven trekken	94
9	DE 'I' VAN DE IVB	97
9.1	Internationaal	97
9.2	Brussel, 1936	100
9.3	Nederlands-Indië	102
9.4	België	103
9.5	De Verenigde Staten, Canada en Nieuw-Zeeland	104

10 DE JUISTE KOERS	106
10.1 De eerste afsplitsingen	107
10.2 Een landschap vol wereldverbeteraars	110
10.3 Volksfront en radicaal gewroet	114
10.4 Van dorpsdokter tot politiek activist: Hendrik Koch	115
11 DOOR ARBEID WELVAART	119
11.1 Twee Dordtse activisten: Jan Bazen en Gerrit Hagendoorn	119
11.2 De werkgemeenschap Door Arbeid Welvaart	122
12 GESMOORDE HOOP, 1939-1940	127
12.1 Een groeiende organisatie	127
12.2 De Vereniging van Nederlandse Bellamyenen	128
12.3 Jan Derksen Staats	129
12.4 Bezet	132
13 DOORSTART, 1945-1948	134
13.1 Doorstart	134
13.2 De Nederlandse Bellamy Partij	136
13.3 De ivb gaat voort	139
13.4 De leden	140
13.5 Birkhoven	143
13.6 'Het atoomgevaar'	144
13.7 De cvd en de bvd	145
13.8 'Vriend Horsmeijer'	147
14 EEN 'BLOEDARMOEDIG BESTAAN', NA 1948	150
14.1 1948: crisis in de ivb	150
14.2 Een 'bloedarmoedig bestaan'	153
14.3 De Verzorgingsstaat en het 'Solidaire Tijdperk'	156
14.4 Een andere naam, 1957-1961	159
14.5 <i>Old hands</i> Marinus van der Stijl en Jaap Bogaard	161
15 SOMS FLAKKERDE HET LICHT NOG EVEN	163
15.1 Stiller en stiller	163
15.2 <i>Vergeelde toekomst</i>	167
15.3 Na 1980	169
15.4 Het einde van de vereniging, niet van de idealen	171

DEEL III**LOOKING BACKWARD: EEN TERUGBLIK OP DE IVB**

16	LOOKING BACKWARD	177
16.1	Een burgerlijk-idealistische beweging	178
16.2	Politieke speelruimte	180
16.3	Was een andere afloop denkbaar?	182
16.4	De verlokking van het eigen gelijk	184
16.5	Chicopee	185
NAWOORD		186
BIJLAGEN		
Bijlage 1 De eerste vertalingen van <i>Looking Backward</i>		189
Bijlage 2 Karakteristieken van het ideaal		190
VERANTWOORDING, BRONNEN EN LITERATUUR		194
OVER DE AUTEUR		198
INDEX		199

1 Inleiding

Idealen en idealistische bewegingen en partijen waren er altijd al in vele soorten en maten. Zij maken een onlosmakelijk deel uit van de samenleving en beogen deze te verbeteren. Hoe het ideaal te realiseren is echter een vraag waar elke idealistische beweging of partij vroeg of laat op stuit. Daarbij is het 'hoe' te komen tot het ideaal evengoed kenmerkend voor die beweging of partij als het 'wat' van dat ideaal. Hoe de medemens van het ideaal te overtuigen en hem te betrekken bij de realisatie ervan? Hoe de bestaande situatie te veranderen ten gunste van het ideaal?

1.1 Een ideaal voor iedereen

Ook in de arena van de Nederlandse politiek treffen en troffen we vele idealen en partijen aan die een weg zoeken en zochten in de spanning tussen het ideaal en de praktijk, en aldus een balans tussen droom en daad nastreven. Voor de in 1932 in Den Haag opgerichte Internationale Vereniging Bellamy (IVB) gold alleen het propageren van hun ideaal, niets meer en niets minder. Praktische politiek en compromissen om dat ideaal gaandeweg dichterbij te brengen, waren taboe. Of, zoals de voorzitter zou stellen in 1934: 'Ons doel is PROPAGANDA. We moeten geen tijd verknoeien met andere plannen maken dan die voor propaganda.'¹

Gelijkheid voor allen

Dit ideaal was gevat in de leus van 'gelijkheid voor allen'. Het doel was een totaal egalitaire samenleving waar eenieder gelijke kansen, welzijn en rechten had. De samenleving waar de IVB dag in, dag uit de straat voor opging was gebaseerd op de ideeën van Edward Bellamy. Bellamy leefde tussen 1850 en 1898 in de nabijheid van het Amerikaanse Boston. Hij beschreef zijn ideale samenleving in een roman, *Looking Backward: 2000-1887*, die in januari 1888 verscheen. De romanvorm droeg bij uitstek bij aan de toegankelijkheid van zijn ideeën. Het kon gelezen worden als een liefdesverklaring aan de toekomst. De lezer werd de nieuwe samenleving 'ingetrokken'. Het boek bleek een bestseller avant-la-lettre en zou ook in meer dan twintig talen worden vertaald (bijlage 1, 'De eerste vertalingen van *Looking*

1 IISG/IVB map 1, overleg hoofdbestuur en afdelingsbesturen 10 maart 1934. Kapitalen cf. verslag.

Backward'). Er zouden meer dan een miljoen exemplaren verkocht worden in het laatste decennium van de 19^e eeuw, waarvan zo'n 400.000 alleen al in de Verenigde Staten.²

Het was Bellamy's 'antwoord' op de ernstige crisis waarin de Verenigde Staten aan het eind van de 19^e eeuw verkeerde, de *Great Depression*.³ Ook buiten de Verenigde Staten domineerde deze de economie en zorgde het voor grote maatschappelijke problemen. De oorzaak daarvan zag Bellamy gelegen in wat hij het 'winststelsel' noemde, waarmee hij het kapitalisme bedoelde maar niet zo wenste te omschrijven. In de roman *Looking Backward* keek de 19e-eeuwse Julian West, de hoofdpersoon, die door omstandigheden terecht kwam in het jaar 2000, vanuit deze nieuwe wereld terug naar de oude die hij in 1887 had achtergelaten. Deze toekomstige 'Bellamy Staat', met een volledige gelijkheid voor alle inwoners, kon omschreven worden als een mix van communisme (een alles regelende staat, geen privébezit), liberalisme (gewaarborgde individuele vrijheden) en christelijke normen en waarden (naast liefde). Enerzijds werd een radicaal andere samenleving beoogd, anderzijds stond het leven en de *lifestyle* van de gegoede burgerij model voor de nieuwe samenleving. De gegoede burgerij waar hij ook zelf toebehoorde.

Een moderne samenleving

De samenleving die hem voor ogen stond als ideaal was in veel opzichten modern te noemen en kan zelfs op een aantal punten de vergelijking met de huidige westerse samenleving doorstaan. Niet wat betreft de nog steeds aanwezige grote ongelijkheid in vermogen en macht, en ook niet wat betreft de economische basis van de samenleving, maar wel waar het aspecten van de verzorgingsstaat betreft, de inbreng van technologie en de rationaliteit in veel van het overheidsfunctioneren. Bellamy beschreef een rustige en veilige samenleving die in schril contrast stond met het ongewisse bestaan dat bij zeer velen eind 19^e eeuw overheerste. Met het door hem geschetste toekomstperspectief sprak hij grote groepen aan, met name uit de middenklasse die enerzijds mededogen hadden met de velen die leden als arbeider of werkloze onder de ontwrichtende effecten van de ongeregelde en chaotische 19^e-eeuwse industrialisatie, maar anderzijds hun eigen toekomst ook niet zeker waren. Ook hen kon verval in welvaart en status overkomen. Bellamy wilde op deze

2 Alleen *Uncle Tom's Cabin or Life among the Lowly* van Harriet Beecher Stowe uit 1852, en *Ben-Hur, a Tale of the Christ*, een roman van de Amerikaanse schrijver Lewis Wallace uit 1880, kenden grotere oplagen (De Nil, *Leven in het jaar 2000*, 54; Krips-van der Laan, *De verschijning van Looking Backward in Nederland*, 215).

3 De Grote Depressie, die zo heette omdat men nog niet eerder een crisis van deze omvang en duur (1873-1896) had meegemaakt, was een reactie op de zeer snelle industrialisatie in de Verenigde Staten tijdens en na de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865). De snelle verspreiding van de spoorwegen, in 1869 kwam de eerste transcontinentale spoorwegverbinding tot stand, droeg bij aan de snelle economische ontwikkeling en industrialisatie. Het karakter van de economie dat tot dan regionaal van karakter was geweest, werd een nationale economie en onderhevig aan prijsdrukking en nationale concurrentie. Dat droeg ook bij aan de agrarische crisis omdat ook hier bestaande afzetmarkten werden opengemaakt door concurrentie en prijsdrukkende effecten.

wijze een perspectief schetsen voor een betere en rechtvaardige samenleving, één die niet gedomineerd werd door rijkdom en macht bij weinigen. Niet alleen werd zijn boek goed verkocht, er werden ook clubs en kranten opgericht om zijn gedachtegoed te propageren. Maar zoals het vaker met utopieën gaat, want daartoe kan Bellamy's werk gerekend worden, het vuur doofde al snel en rond 1900 was het grotendeels uit beeld. Om echter in de jaren 1930 in Nederland uit het niets weer op te laaien in de vorm van de Internationale Vereniging Bellamy.

De Internationale Vereniging Bellamy

De ivb, opgericht in reactie op de crisis van de jaren 1930 die was begonnen met de *beurskrach* op Wall Street in november 1929, richtte zich puur op het propageren van dit ideaal. Om hierlangs de bevolking ervan bewust te maken dat er een alternatief was voor de bestaande samenleving: een alternatief dat iedereen en in gelijke mate welvaart, welzijn en rechten zou bieden, dat het goede in de mens boven zou halen, de natuur zou ontzien en dat er zou komen zonder geweld of revolutie. Het utopische karakter van de Bellamy Staat, en dat de realisatie ervan vele generaties zou duren, weerhield vele duizenden er evenwel niet van om zich hierbij aan te sluiten en de straat op te gaan om de propaganda ervoor met kracht ter hand te nemen. Pogingen om de beweging te internationaliseren, daar stond de 'i' in de naam voor, leidden echter tot niets en uiteindelijk zou de ivb een erg Nederlandse partij worden met brochures en penningmeesters. Maar wel een die zich in de jaren voor de oorlog in een zekere populariteit mocht verheugen.

1.2 Een vergeten geschiedenis

Tegenwoordig is Edward Bellamy nog slechts weinigen bekend, en dat geldt nog meer de Internationale Vereniging Bellamy. Dat deze in de mist der geschiedenis verzeild zijn geraakt, kan met diverse redenen toegelicht worden: het utopisch karakter van zijn gedachtegoed, het ontbreken van enig resultaat, het feit dat het boek eind 19^e eeuw was geschreven en dat de wereld zich sindsdien aanzienlijk heeft ontwikkeld en gewijzigd, zijn hierbij aan te voeren. En de inhoud van zijn visie gebaseerd op een 19^e-eeuwse, burgerlijke moraal en een staatscentralistische samenleving, lijkt nog maar weinigen tot de verbeelding te spreken. Dit temeer daar de realisatie ook pas in de verre toekomst wordt verwacht. Maar als we hier doorheen kijken, is belangstelling toch zeker op zijn plaats.

- 1) Allereerst is bekendheid met de geschiedenis van de ivb zelf de moeite waard, al was het maar omdat deze het resultaat was van de inzet van zeer vele gewone, idealistische burgers met hun hoop en verlangens. Mensen die een antwoord zochten op de crisis die hen en de samenleving raakte. Dat is van alle tijden en ook van de huidige; de ivb is in feite één in een grote, lange reeks. De geschiedenis van de ivb is er ook een van veel enthousiasme en teleurstelling. Ook daarin verschilde zij niet van veel andere, idealistische bewegingen vroeger en nu. Er was een haast blind geloof:

Wij Bellamyënen zijn er rotsvast van overtuigd, dat een Volkshuishouding als door Bellamy omschreven, eens onherroepelijk komen zal, louter als een vervolg der ontwikkeling van het economisch stelsel en de ontwikkeling der mensheid.⁴

Bellamy was voor zijn aanhangers ‘een groot profeet en psycholoog’.⁵ Maar uiteindelijk zou het woord van Bellamy niet meer de inspiratie bieden die deze ooit velen had geboden. Na het begin in 1932 waren er jaren van stevige opgang, maar na 1948 zette een neergang in. De inzet van vele duizenden ten spijt verdween ook de rvb in de mist van de geschiedenis. Dat zij niet wist door te breken neemt niet weg dat zij in haar opkomst en bestaan in de jaren 1930 en in de jaren na de Tweede Wereldoorlog een buitenbeentje was in het politiek bestel. En dat dit Bellamy-vuur feitelijk alleen in Nederland werd opgerakeld en kon worden opgerakeld, en zelfs nog tot vurig branden leidde, maakt dat de geschiedenis van de rvb ons ook iets vertelt over het Nederlandse politieke klimaat en bestel.

De ‘wedergeboorte’ van Bellamy’s gedachtegoed in de jaren 1930 bleek uniek Nederlands te noemen, enkele sporadische activiteiten elders daargelaten. Uniek noemt ook de Nederlandse onderzoekster Krips-van der Laan deze wedergeboorte omdat ‘overall elders de aanhangers van Bellamy’s gedachtegoed alweer lang en breed van het politieke toneel waren verdwenen’.⁶ Na de Tweede Wereldoorlog zou Bellamy ook in Nederland alsnog in de vergetelheid geraken, al zou het nog tot 2014 duren eer er ook juridisch een einde kwam aan de Bellamybeweging in Nederland.

- 2) De Bellamy Staat was, kan men zeggen, een burgerlijk antwoord op de crisis van het kapitalisme. De middenklasse leefde in die crisisperiode tussen hoop en vrees; ze vreesden voor hun welvaart en maatschappelijke positie, en zochten een antwoord om die te behouden. Om ideologische en politieke redenen zagen deze maatschappelijke middengroepen socialisme en communisme veelal niet als alternatief. Dat had zeker gegolden in de laat 19^e-eeuwse Verenigde Staten, waar socialisme werd geassocieerd met verpaupering, onrust en verlies van individuele vrijheid, maar het gold ook in Nederland in de jaren 1930. Bellamy en zijn aanhangers verzetten zich ook sterk tegen het Marxisme vanwege het idee van de klassenstrijd dat zij verwierpen, zowel wat betreft het strijddoel als de maatschappelijke indeling in klassen. En vanwege de boodschap van haat en strijd verwierp de rvb ook het fascisme. De nieuwe samenleving kon niet gebaseerd zijn op strijd, maar slechts op overtuiging. Toch kan de Bellamy Staat met zijn alles-regelend karakter en egalitair denken wel in communistische hoek geplaatst worden. De Nederlandse inlichtingendiensten volgden in ieder geval om die reden de rvb en een aantal voorlieden ervan in de periode 1935-1950.

Daartegenover stelde Bellamy de individuele mens centraal met zijn welzijn, rechten en goede wil. Dit was wat in de propaganda de boventoon voerde. Ook in die

4 IJssel de Schepper, *De Bellamy-gedachte en de Bergrede*, 45.

5 ‘Vereeniging Bellamy’, *Nieuwe Apeldoornsche Courant*, 27 oktober 1934.

6 Krips-van der Laan, *De verschijning van Looking Backward in Nederland*, 227.

zin kent de ivb vele broeders en zusters. En dat de levensstijl van de gegoede burgerij hierbij als ideaal werd gepresenteerd, gaf de beweging naast solidariteit met wie het minder had getroffen, ook een zeker paternalistisch karakter: de gewenste levensstijl was al bedacht en die was goed voor eenieder.

- 3) Hijzelf mag dan in de vergetelheid geraakt zijn, zijn ideeën, of beter ideeën als de zijne, duiken regelmatig op. Evengoed als hij idealen van alle tijden verwoorde, zo komen deze idealen in alle tijden aan de oppervlakte.⁷ ‘Kapitalisme is geen natuurwet, en winst geen primaire behoefte – durf eens vrijuit te dromen’, schreef de wetenschapsjournaliste Asha ten Broeke nog in 2025.⁸ Dat was eigenlijk wat Bellamy deed en waarmee hij het hart van velen raakte. Velen werden door het perspectief geïnspireerd, wat zeker ook samenhang met de herkenbaarheid en aanraakbaarheid van zijn visie zoals hij deze beschreef in zijn roman. Die aanraakbaarheid werd versterkt doordat de roman in de ik-vorm is geschreven, wat de ‘ontdekkingstocht’ nog meer persoonlijk maakte. En als men al twijfelde aan dat Bellamy’s visie werkelijkheid zou kunnen worden, dan nog kon deze inspireren en motiveren.

Hij beschreef een moderne, op technologie gebaseerde samenleving met gelijke kansen en welvaart voor eenieder. Een samenleving gebaseerd op ratio en wil, niet op toeval en willekeur. In zijn opzet is de Bellamy Staat met zijn rationaliteit en moderniteit een nazaat van de Verlichting. Dit was in een samenleving die gedomineerd werd door macht, geld, geloof en rechteloosheid voor velen een bron van inspiratie. Een samenleving, overigens, die hij, als ware hij Jules Verne, verrijkt had met tal van technologische innovaties.

Duurzaam

In alle opzichten streefde Bellamy naar een duurzame samenleving. Dat gold ook het benutten van grondstoffen en de relatie met de natuur in het algemeen. Bijzonder veel aandacht besteedde hij aan de balans met de natuurlijke omgeving, aan het zo zuinig mogelijk omgaan met grondstoffen en wat al gemaakt was. Efficiency en rationaliteit dienden deze zuinigheid te bevorderen. Technologie diende ten behoeve van de kwaliteit van het leven ingezet te worden. Hij bepleitte een vegetarische levensstijl, herbebossing waar mogelijk en recycling. Er moest niet meer uit de natuur geput worden, inclusief grondstoffen, dan puur noodzakelijk voor het welzijn van de mens. En dat welzijn was sober. Als iets de Bellamy Staat typeerde, was dat grote soberheid. Bij landelijke vergaderingen van de ivb diende men dan ook zijn eigen boterhammen mee te nemen.

- 7 Neem bijvoorbeeld de Occupy-beweging die eind 2011 in hoog tempo rond de wereld trok gericht tegen het aandeelhouderskapitalisme en de zelfverrijking van bankiers. Hun kritiek was vergelijkbaar met die Bellamy in zijn tijd leverde op de zelfverrijking van ‘plutocraten’ als de Vanderbilts en Rockefellers. Of het pleidooi voor een basisinkomen. En wat te denken van tal van kleine initiatieven om diensten uit te ruilen?
- 8 *De Volkskrant*, 12 september 2025.

Leeswijzer

Deze studie bestaat uit drie delen. Het eerste deel, 'Het verhaal van Edward Bellamy', bespreekt het gedachtegoed van Edward Bellamy, de achtergronden en de receptie ervan eind 19^e eeuw. In het tweede deel, 'Het verhaal van de Internationale Vereniging Bellamy', wordt de opkomst en de ontwikkeling van de ivb beschreven. In het laatste, derde deel, '*Looking Backward*: een terugblik op de ivb', wordt er teruggeblikt op de ivb en haar ontwikkeling.

Schrijfwijze

In de loop van de jaren werd 'Bellamybeweging' op verschillende wijzen geschreven. Bij namen is de gehanteerde schrijfwijze gevolgd.

DEEL I
HET VERHAAL VAN
EDWARD BELLAMY

EEN IDEAAL VOOR IEDEREEN

In *Een ideaal voor iedereen* wordt de bijzondere geschiedenis beschreven van de Internationale Vereniging Bellamy en het ideaal dat zij nastreefde. Veel van dit door de IVB beleden ideaal was en is van alle tijden en herkenbaar. De IVB kwam op in de crisisjaren 1930 en verzette zich tegen bestaansonzekerheid en ongelijkheid in bezit en kansen. Zij verwierf zich een zekere aanhang, met name in middenklasse milieus. Na de Tweede Wereldoorlog zakte zij langzaam weg in de mist van de geschiedenis.

Het ideaal van de IVB was de samenleving die Edward Bellamy eind 19e eeuw had beschreven in zijn roman *Looking Backward, 2000-1887*. Dit ideaal bood iedereen gelijke rechten, kansen, arbeid en welvaart. Deze nieuwe samenleving was een mengelmoes van christelijke naastenliefde, communistisch aandoende staatsorganisatie en liberale vrijheden. Sociaal-cultureel kende Bellamy's wereld een sterk burgerlijk karakter, economisch was de nieuwe wereld gebaseerd op uitruil van arbeid en kende deze geen privébezit en geld meer. Ondersteund door nieuwe technologie zou er aldus een mens- en natuurvriendelijke samenleving komen.

De 'Bellamy Staat' waar de vele Bellamy-activisten de straat voor op gingen, week radicaal af van de bestaande samenleving die gebaseerd was op 'het winststelsel' dat leidde tot uitbuiting van mens en natuur. Maar de weg ernaartoe was vooral geleidelijk en bestond alleen uit propaganda, beleefd debat en overtuiging. Praktische politiek en 'partijpolitiek gedoe' waren taboe; voor de IVB telde alleen verliggende perspectief. Maar anderen zagen hierin vooral 'hooggestemde daadloosheid'.

EEN IDEAAL VOOR IEDEREEN BIEDT REFLECTIE VOOR WIE IN GESCHIEDENIS EN POLITIEK IS GEÏNTERESSEERD.

Bas Nugteren (1953) studeerde geschiedenis en was werkzaam in de wereld van bestuur en management. Van 2011 tot 2022 was hij directeur van Sonnenborgh – museum en sterrenwacht in Utrecht. Naast zijn werk was hij politiek actief onder andere als lid van Provinciale Staten van Utrecht tussen 2003 en 2015. In 2024 promoveerde hij op een historische studie.

